A Monsieur de Hierges

23 Augustus 1576 XIII

Toelichting

Deze brief kan vergeleken worden met den vorigen. Ditmaal is 't niet een stad, maar een persoon dien de Prins aanspoort de anti-Spaansche zijde te kiezen: Gillis van Berlaymont, heer van Hierges, was de oudste zoon van Karel van Berlaymont, den chef van den Raad van Finantiën. Hij was stadhouder van Gelderland.

De tijd om zoo'n brief te schrijven was veel gunstiger dan een paar jaar geleden. Door het muiten der soldaten waren op dit oogenblik Holland, Zeeland en Utrecht voor 't grootste deel van Spanjaarden gezuiverd.

Twee maanden later, vlak vóór de Pacificatie van Gent, schrijft De Hierges Bossu, dat hij zich bij de Statenpartij gaat voegen, tegen de Spanjaards; dus is deze aansporing niet voor niets geweest.

Het einde van den brief is weggelaten. De Prins zegt daarin, dat zelfs hun vrienden door de Spanjaarden slecht behandeld worden; hoe moeten hun opvattingen dan wel zijn tegenover hen, die zij voor hun vijanden houden.

Groen, Archives I, 1, p. 400, dateerde dit schrijven, dat ook niet gesigneerd is, op 23 Augustus 1576.

Monsieur,

Depuis nagaires sont icy arrivéz trois de mes subiectz d'Orenges lesquelz m'ont bien particulièrement raconté ce qui leur est advenu à Niemèghen, et comme du depuis par vostre moyen ilz ont esté relaschéz et receu toute courtoisie et honneste traictement, de quoy certes je n'ay voulu obmettre de vous en remerchier très affectueusement, estant seullement marry que ce temps turbulent et calamiteux ne m'octroye meilleur moyen de le recognoistre avecq tout amitié et service réciprocque, ainsi que je désireroye et que la raison le requéroit. Mais puisqu'il plaist à Dieu de punnir noz péchéz en ceste façon et que les instrumens des troubles, dissensions et guerres civiles, en lieu d'estre oppriméz d'un commun accord de toutes gens de bien, ne font que croistre et augmenter à veue d'oeul, il le fault remectre à la providence du Seigneur lequel conduira toutes choses à sa gloire et à la fin destinée. Cependant je ne puis obmectre de vous dire ce mot en passant, combien que je ne fay doubte que par la prudence et bon conseil des seigneurs et gouverneurs de par delà, le tout se conduira si saigement et dextrement que ces troubles, nagaires de nouveau suscitéz par les anciennes flammesches, pourront estre heureusement appaiséz et le tout réduict finallement à une bonne et désirée paix.

Toutesfois aussy longtemps que pour le respect d'une nation estrangère, estant mesmement mal affectionnée à ceulx de par-deça et tant insolente et outrecuidée, l'on conduira le gouvernal hors de son cours ancien et légitime qui consiste en l'authorité libre des Estatz conjoincte en toute confiance et union avecq leur prince et que soubz ombre de complaire au chief absent et mal informé de l'estat et des occurences, l'on vouldra supprimer la liberté du corps, il est fort à craindre que en lieu de remède, le mal ira tousiours en augmentant et que d'un trouble naistront continuellement plusieurs nouveaulx lesquelz à la parfin et

frusteront le chief de son intention et amèneront le corps universel en totale ruyne.

A quoy vous, avecq les aultres seigneurs qui avec le crédit et autorité n'aves faulte de cognoissance ny de prudence ou conseil, devez certes obvier tant qu'en vous sera, mectant en considération la variété et inconstance des succès et fortunes de ce monde lesquelles Dieu qui seul selon son bon plaisir eslève et abbaise les hommes, conduict et faict servir à l'approbation de sa justice, selon laquelle souvent il venge la trop longue et indigne oppression de son peuple par vicissitudes et changemens soudains et inesperéz.

Qui est cause que de tout temps ceulx qui se sont voulu longtans maintenir en estat et éviter la haine universelle du peuple et l'évident dangier de subite ruyne conjoincte avecq ung opprobre général et gaudisserie de leurs adversaires, ne se sont jamais voulu trop fier aux faveurs et prospérités de la fortune riante, ni s'adonner tellement à leur advancement particulier qu' au regard d'icelluy ilz ayent voulu, sans raison complaire et agréer aux grands et puissans; ains cheminans franchement en toute rondeur de conscience sans craindre aulcune male grâce, se sont proposé pour le but unicque de toutes leurs actions la gloire de Dieu, et la conservation du publicq et de la société humaine, consistant en droite justice et légitime liberté, en quoy gist le vray et droit service du prince, veu que pour cestedicte société et conservation du publicq tous princes, roys et magistratz ont esté crées et eslevéz au degré où ilz se trouvent.

Que si vous aultres Messieurs, d'ung commun accord sans vous partializer les ungs contre les aultres et sans rechercer vengeances particulières, suives ce mesme pied, je ne fay nul doubte que par la grâce de Dieu avecq vostre grand et perpétuel honneur et gloire, ces orages et tempestes horribles des calamitéz présentes qui ont desià comme du tout inondés nostre pouvre partie, ne se changent bientost en une calme, douce et paisible, au moyen de laquelle Dieu pourra estre servi, le Roy honnoré et ung chascun conservé en son droict là; ou au contraire,

si l'on poursuit le train encommencé et que soubs ombre de ne vouloir déplaire à Roy, quoy qu'il soit absent et mal informé des choses qui se passent, l'on supporte et favorise ces oultraiges, insolences et tyrannies espaignolles vous povez estre asseuréz qu'avecq la généralle ruyne du pays vous attireres sur vous la haine et malédiction universelle du peuple et la juste vengeance de Dieu. Et encor est il à présumer que le Roy à la parfin, sentant ses finances espuisées, son patrimoine ruyné, la fleus de ses vassaux et subiectz périe et ses forces principalles affoiblies, s'en faschera et vouldra venger sur ceulx lesquelz ayants eu la maniance des affaires l'ont si sinistrement informé et n'ont obvié en tamps à telle ruyne par voyes et moyens légitimes.

Ce que pour le debvoir que j'ay à la patrie et la bonne affection que je vous ay tousiours portée, laquelle désià vous avez accreue par ceste nouvelle obligation de vostre courtoisie j'ay bien voulu vous escripre, vous priant d'y avoir considération et le prende de bonne part, car aultrement vous povez estre asseuré que toutes les lettres ou discours que vous ferez ou envoyeres au peuple seront sans nul fruict aussi longtemps q'ung chascun verra évidemment que les effects ne correspondent en rien à tant de belles promesses et parolles de ceste bénignité, douceur et clémence de laquelle si longtans à qu'on tasche de les entretenir; . . .

Escript à Middelbourch ce . . .

Aan den Heer de Hierges

Mijnheer,

Onlangs zijn hier drie van mijn onderdanen uit het prinsdom Oranje aangekomen, die mij in alle bijzonderheden verteld hebben wat hun in Nijmegen is overkomen en hoe zij sindsdien, door Uw tusschenkomst, zijn vrijgelaten en alle gewenschte beleefdheid en een behoorlijke behandeling ondervonden hebben. Voorzeker heb ik niet willen nalaten U hiervoor zeer hartelijk te danken en het spijt mij alleen maar dat deze onrustige en rampspoedige tijden mij geen betere gelegenheid schenken er door veel vriendschap en wederdiensten mijn erkentelijkheid voor te bewijzen, zooals ik dit zou wenschen te doen en betamelijk zou zijn. Maar aangezien het God behaagt onze zonden op deze wijze te straffen en de aanstichters van onlusten, tweespalt en burgeroorlogen steeds meer en zienderoogen groeien en toenemen in macht, inplaats van door eendrachtige samenwerking van alle weldenkende lieden ten onder gebracht te worden, moeten wij berusten in de voorzienigheid Gods, die alle dingen tot Zijn eer en naar het voorbeschikte doel zal leiden. Toch kan ik niet nalaten U terloops een woordje hierover te zeggen, hoewel ik er niet aan twijfel, of alles zal, door het beleid en het goede inzicht der Heeren en stadhouders van daarginds, met zooveel wijsheid en bedrevenheid geregeld worden, dat de onlusten, die onlangs weer door de oude vonkjes zijn aangewakkerd, met goed gevolg onderdrukt kunnen worden en alles tenslotte op een gunstigen en gewenschten vrede zal uitloopen.

Zoolang men echter, uit ontzag voor een vreemde natie, die daarbij de lieden in deze gewesten weinig genegen is en zich zoo verwaten en aanmatigend betoont, het bewind van zijn ouden en rechtmatigen koers doet afwijken, die gericht is naar het vrije gezag der Staten, in vol vertrouwen en eendracht

met hun Prins vereenigd, zoolang men, onder voorwendsel het afwezige Staatshoofd te behagen — dat slecht is ingelicht omtrent den toestand en de omstandigheden — de persoonlijke vrijheid wil afschaffen, valt zeer te duchten dat het kwaad niet zal genezen, maar steeds verergeren. Uit één beroering zullen voortdurend allerlei nieuwe onlusten ontspruiten, die ten slotte èn de bedoeling van het Staatshoofd zullen verijdelen èn de gezamenlijke gewesten tot volslagen ondergang zullen brengen.

Dit moeten Gij en de andere Heeren, wien het, naast hun invloed en gezag, nòch aan kennis, nòch aan beleid en inzicht ontbreekt, voorzeker met alle macht verhinderen. Wilt het wisselvallige en onstandvastige van alle succes en voorspoed in deze wereld gedenken, waarvan God, die alleen volgens Zijn welbehagen de menschen verheft of vernedert, de leiding heeft en die zich van dit alles tot het erkennen van Zijn rechtvaardigheid bedient. Aldus wreekt Hij dikwijls de te langdurige en onwaardige verdrukking van Zijn volk, door plotselinge en onverhoopte lotswisselingen en veranderingen.

Dit is de reden dat, te allen tijde, degenen die lang stand hebben willen houden en zich nòch de algemeene haat van het volk, nòch het klaarblijkelijke gevaar van een plotselingen ondergang — gepaard aan openlijke schande en aan den spot van hun tegenstanders — op den hals wilden halen, nooit te veel hebben willen bouwen op de gunsten en den voorspoed van een fortuinlijk toeval. Ook wilden zij zich niet in die mate aan hun persoonlijke baat wijden, dat zij, ten behoeve daarvan, op onredelijke wijze den grooten en machtigen wenschten welgevallig te zijn en te behagen. Zij bewandelen veeleer eerlijk en met een volkomen zuiver geweten hun weg, zonder eenige ongenade te duchten. Als uitsluitend doel van al hun handelingen stelden zij zich de eere Gods voor oogen en het behoeden van het openbaar belang en van de maatschappij, hetgeen slechts kan geschieden door onkreukbare rechtvaardigheid en rechtmatige vrijheid. Hierin berust het waarlijk en oprecht dienen van den vorst, aangezien alle vorsten, koningen, en over-

heidspersonen zijn geschapen en verheven tot de hoogte waarop zij zich bevinden, ten behoeve van genoemde maatschappij en tot het behoeden van het openbaar belang.

Indien Gij, mijne Heeren, met gezamenlijke instemming, zonder onderling te twisten en zonder persoonlijke wraak te zoeken, dit voetspoor volgt, dan twijfel ik er niet aan, dat, door de genade Gods en tot Uw hooge en eeuwige eer en roem, de verschrikkelijke onweders en stormen van deze rampspoedige tijden, die ons arme vaderland reeds als het ware geheel overstroomd hebben, weldra, in een weldadige en vreedzame rust zullen overgaan, die ten gevolge zal hebben dat God gediend en de Koning geëerd worden en een ieder zijn rechten behoude. Indien men daarentegen den ingeslagen weg vervolgt en, onder voorwendsel den Koning niet te mishagen — hoewel hij afwezig is en slecht op de hoogte van de dingen die voorvallen — die beleedigingen, onbeschaamdheden en dwingelandij van de Spanjaarden verdraagt en aanmoedigt, dan kunt Gij er verzekerd van zijn dat Gij Uzelf den volslagen ondergang van het land, de algemeene haat, de verwenschingen van het volk en de rechtvaardige wraak van God op den hals haalt. Daarbij kan men nog verwachten dat, als de Koning tenslotte ziet dat zijn financiën uitgeput, zijn vaderlijk erfdeel verwoest, zijn beste schepen en de bloem zijner onderdanen omgekomen en zijn belangrijkste krijgsmachten verzwakt zijn, hij daarover vertoornd wordt en zich zal willen wreken op hen die, belast met de leiding der zaken, hem op zulk een ongunstige wijze omtrent den toestand onderricht hebben en niet bijtijds, met wettige middelen, zulk een ramp hebben afgewend.

Dit wenschte ik U te schrijven, uit plichtgevoel jegens mijn vaderland en uit de groote genegenheid die ik altijd voor U gevoeld heb en die Gij reeds hebt doen toenemen door dit nieuwe bewijs van Uw voorkomendheid. Ik verzoek U dit alles te overwegen en goed op te willen nemen, want anders kunt Gij er verzekerd van zijn dat alle brieven die Gij zult zenden, of alle

redevoeringen die Gij voor het volk zult houden, vruchteloos blijven, zoolang ieder duidelijk zal zien dat de gevolgen in het geheel niet overeenstemmen met al die schoone beloften en woorden vol toegevendheid, zachtheid en genade, waarmee men hen al dien tijd heeft trachten te paaien; . . . . . .

Middelburg, den . . . .